

CEHENNEM YAKITI İNSAN VE TAŞ OLAN AZAP YERİ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: انْخَسَفَتِ الشَّمْسُ،
فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ قَالَ:
”أُرِيتُ النَّارَ، فَلَمْ أَرْ مَنْظَرًا كَالْيَوْمِ قَطُّ أَفْظَعَ.“

Abdullah b. Abbâs şöyle demiştir:

“Güneş tutuldu. Resûlullah (sav) namaz kıldırdı. Sonra, ‘Bana cehennem gösterildi. Bugünkü kadar kötü ve dehşet verici bir manzarayı ömrümde görmedim!’ buyurdu.”

(B431 Buhârî, Salât, 51)

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ... قَالَ:
”لَوْ أَنَّ قَطْرَةَ مِنَ الزُّقُومِ قُطِرَتْ فِي دَارِ الدُّنْيَا لَأَفْسَدَتْ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا مَعَايِشَهُمْ
فَكَيْفَ بِمَنْ يَكُونُ طَعَامُهُ.“

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ:
”إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا يَنْتَعِلُ بِنَعْلَيْنِ مِنْ نَارٍ يَغْلِي دِمَاغُهُ مِنْ حَرَارَةِ نَعْلَيْهِ.“

عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ :
”... اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فِكَلِمَةً طَيِّبَةً.“

İbn Abbâs'tan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*(Cehennemliklerin yiyeceği olan) zakkumun bir damlası dünyaya düşmüş olsaydı dünyadakilerin geçim kaynaklarını mahvederdi. Peki ya yiyeceği zakkum olan nasıl dayanacak!*”

(T2585 Tirmizî, Sıfatü cehennem, 4)

Ebû Saïd el-Hudrî'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Muhakkak cehennemliklerin en hafif azap göreni ateşten iki ayakkabı giyecek, ayakkabılarının hararetinden beyni kaynayacak.*”

(M514 Müslim, İmân, 361)

Adî b. Hâtim'in (ra) naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Yarım hurmayla bile olsa kendinizi ateşten koruyun. Bunu da bulamayan güzel bir sözle (kendisini ateşten korusun.)*”

(B6540 Buhârî, Rikâk, 49)

F

âni dünya hayatı sona erdiğinde, herkesin amellerinin karşılığını göreceği kıyamet günü, Allah Teâlâ cehenneme girecek olan kullarının azap bakımından en hafif olanına şöyle seslenir: “Yeryüzündeki bütün mallar senin olsaydı, bu cezadan kurtulmak için onların hepsini feda eder miydin?” Beklemediği korkunç sonla karşılaşan ve bir kurtuluş çaresi arayan bu kul, “Evet!” diye cevap verir. Bunun üzerine âlemlerin Rabbi, “Halbuki ben, daha dünyaya gönderilmeden¹ bundan daha kolay olanını senden istemiştim: Bana ortak koşmamamı. Fakat sen yüz çevirdin ve bana ortak koşmakta ısrar ettin.” diyerek onu cezasıyla baş başa bırakır.²

Âyet ve hadislerde cehennem son derece korkunç manzaralarla, insanın tüylerini ürperten, oldukça canlı tasvirlerle gözler önüne serilmiştir. Şüphesiz, insanın dünyadaki algısından çok uzak olan bu âhiret yurdu, onun anlayabileceği şekilde sunulmuş ve bunun için dünya hayatındaki tecrübeler esas alınmıştır. Resûlullah ashâbına, “Sizin ateşiniz cehennem ateşinin yetmiş parçasından biridir.” buyurmuş, ashâb “Yâ Resûlallah (dünyadaki) bu ateş (azap için) yeterli olurdu!” diye karşılık verince de Allah Resûlü: “Cehennemde bu ateşin üzerine, her biri dünya ateşi sıcaklığında altmış dokuz kat daha ilâve edilmiştir.” buyurmuştur.³Böylece Efendimiz, dünya ateşine bile dayanamayan insanın bundan daha şiddetli olan cehennem ateşine hiç tahammül edemeyeceğini ifade etmiştir. Bir defasında güneş tutulması sırasında namaz kıldırdıktan sonra ashâbına, “Bana cehennem gösterildi. Bugünkü kadar kötü ve dehşet verici bir manzarayı ömrümde görmedim!” buyurmuştur.⁴ Kimi zaman bu tür anlatımlarla, cehennem ne kadar kötü bir varış yeri olduğu⁵ zihinlere iyice yerleştirilmek istenmiş ve insanların atacakları her adımda bu kötü sonu hesaba katmaları hedeflenmiştir.

Cehennem, Allah Resûlü'nün getirmiş olduğu hidayeti inkâr edenler⁶ ve onun gösterdiği dosdoğru yoldan sapan fâsık kimselerin⁷ âhiretteki mekânıdır. Bu azgın kimseler,⁸ kendilerine gelen apaçık âyetleri dinlemeye bile tahammül edemeyerek⁹ küfürde ısrarcı olmaları ve Allah'ın âyetlerini boşa çıkarmaya çalışmalarına karşılık¹⁰ böylesine kötü bir yerde kalmayı hak etmişlerdir.¹¹ “Çürümüş hâldeki kemiklere kim hayat verecek!”¹² diyerek kıyamet gününü yalanlamışlar ve alay edercesine, tehdit edildikleri azabın

¹ A'râf, 7/172.

² B3334 Buhârî, Enbiyâ, 1; Ra'd, 13/18.

³ B3265 Buhârî, Bed'ü'l-halk, 10.

⁴ B431 Buhârî, Salât, 51.

⁵ Nisâ, 4/97.

⁶ Fâtır, 35/36.

⁷ Secde, 32/20.

⁸ Sâd, 38/55.

⁹ Kehf, 18/100-101.

¹⁰ Sebe', 34/5.

¹¹ Furkân, 25/11.

¹² Yâsîn, 36/78.

bir an önce gelmesini istemişlerdir.¹³ Fakat bu umursamaz ve inkârcı tavırlarının sonucunda, “*Tadın azabınızı! İşte bu, sizin acele gelmesini istediğiniz şeydir!*”¹⁴ sözünün muhatabı olarak yalanladıkları cehennem hayatına tüm gerçekliğiyle şahit olurlar.

Cehennemi uzaktan gördüklerinde onun korkunç kaynamasını ve uğultusunu duyarlar.¹⁵ Dünyada yaptıklarını hatırlayarak bu azabın içine gireceklerini anlarlar ve kaçacak yer bulamazlar.¹⁶ İşte o zaman kendileri için yedi kapı vardır.¹⁷ Cezalarını çekmek üzere cehenneme bölük bölük sevk edilen inkârcılar kapılara vardıklarında, cehennemi bekleyen melekler onlara, “*Size içinizden, Rabbinizin âyetlerini okuyan ve bugünüñüze kavuşacağımıza dair sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?*” diye sorar. “Evet.” yanıtını alınca da¹⁸ Allah tarafından kendilerine verilen her görevi yerine getiren bu sert tabiatlı melekler,¹⁹ “*Onu yakalayıp bağlayın. Sonra onu cehenneme atın. Sonra uzunluğu yetmiş arşın olan zincire vurun onu. Çünkü o, azamet sahibi Allah’a iman etmiyordu.*”²⁰ emriyle cehennemlikleri içeri alırlar.

Cehennem, üst üste katlar şeklinde birçok bölümden oluşmuş,²¹ oldukça derin, dipsiz bir çukur,²² etrafı kalın duvarlarla çevrili²³ bir zindandır.²⁴ Uzaktan bakıldığında kaynaması ve uğuldaması duyulan,²⁵ yana yana renk değiştirmiş, sonunda siyah ve karanlık bir hâl almış,²⁶ doymaz bir ateş²⁷ kaplamıştır her yanını. Bu öylesine doymaz bir ateştir ki ceza görececek kimseler içine atıldığı zaman, “*Doydun mu?*” diye sorulur da o, “*Daha yok mu!*” diye cevap verir.²⁸ Bu muazzam ateşin yakıtı insanlar ve taşlardır.²⁹ Kızıl develeri andıran, saray büyüklüğünde kıvılcımlar saçan bu ateş,³⁰ son derece kızgın ve yakıcıdır.³¹ Öyle ki Hz. Peygamber cehennem ateşinin bu kavurucu sıcaklığının dünyadakinden kat kat daha fazla olacağını bildirmiştir.³²

Cehennem ehli için iliklere işleyen kavurucu rüzgârlar (semûm) ve kaynar sular (hamîm) vardır. Onların gölgesi, ne serinlik ne de başka bir fayda veren, cehennem ateşinden alınmış, simsiyah bir dumandır.³³ Onlar burada büyük bir azap içerisinde dirler. Kendileri için ateşten elbiseler biçilmiştir,³⁴ gömlekleri ise katrandandır.³⁵ “*Biz toprak olunca yeniden mi yaratılacakmışız?*”³⁶ şeklindeki inkârcı tutumlarına ve hakkı yalanlamalarına karşılık boyunlarına demir halkalar geçirilerek kaynar suda sürüklenir, sonra da ateşe atılırlar.³⁷ Melekler onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak, “*Haydi tadın yakıcı azabı! Bu, sizin daha önce yaptıklarınızın karşılığıdır. Yoksa Allah kullarına zulmedici değildir.*” diye haykırırlar.³⁸

¹³ Ankebût, 29/53.

¹⁴ Zâriyât, 51/14.

¹⁵ Furkân, 25/12.

¹⁶ Kehf, 18/53.

¹⁷ T3123 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 15; Hicr, 15/44.

¹⁸ Zümer, 39/71-72.

¹⁹ Tahrîm, 66/6.

²⁰ Hâkka, 69/30-33.

²¹ Nisâ, 4/145.

²² M7167 Müslim, Cennet, 31.

²³ T2584 Tirmizî, Sıfatü cehennem, 4.

²⁴ İsrâ, 17/8.

²⁵ Furkân, 25/12.

²⁶ T2591 Tirmizî, Sıfatü cehennem, 8.

²⁷ Kâf, 50/30.

²⁸ Kâf, 50/30.

²⁹ Bakara, 2/24; Tahrîm, 66/6.

³⁰ Mürselât, 77/32-33.

³¹ Kâria, 101/11.

³² M7165 Müslim, Cennet, 30.

³³ Vâkıa, 56/42-44.

³⁴ Hac, 22/19.

³⁵ İbrâhîm, 14/50.

³⁶ Ra'd, 13/5.

³⁷ Mü'min, 40/70-71.

³⁸ Enfâl, 8/50-51.

Cehennem ehline, azaplarına denk şekilde açlık sıkıntısı verilir. Bunun üzerine onlar yardım isterler. Kendilerine açlığı gidermeyen ve besleyici de olmayan dikenli, pis kokulu, acı bir bitki (darî') verilir.³⁹ Tekrar yiyecek isterler, bu sefer de boğazda tıkanıp kalan bir yiyecek ikram edilir.⁴⁰ Sonra dünyada iken böyle boğaza takılan lokmaları su ile geçirdiklerini hatırlarlar ve hemen su isterler. Kendilerine demir çengelli kaynar sular verilir. Erimiş maden kadar sıcak olan bu içecekler, yüzlerine yaklaştırılınca yüzlerini yakıp kavurur,⁴¹ midelerine inince de içlerinde olan her şeyi paramparça eder.⁴²

Diğer bir yiyecekleri de cehennem dibinden çıkan ve tomurcukları şeytanların başı gibi olan zakkum ağacıdır.⁴³ Azabın bir parçası olan bu yiyeceğin tadı o kadar kötüdür ki Hz. Peygamber, "(Cehennemliklerin yiyeceği olan) zakkumun bir damlası dünyaya düşmüş olsaydı dünyadakilerin geçim kaynaklarını mahvederdi. Peki ya yiyeceği zakkum olan nasıl dayanacak!" buyurmuştur.⁴⁴ Bu kötü yiyeceklerle karınlarını doyuran cehennem ehli, üzerine de kaynar sular içerler. Bu sulardan, kanmak bilmez susamış develerin suya saldırışı gibi içmelerine rağmen susuzlukları geçmez. "İşte bu, onların hesap ve ceza günündeki ziyafetleridir."⁴⁵

Cehennemlikler, içinde buldukları dehşetli durumdan kurtulmak ümidiyle cehennem bekçilerini çağırırlar. Fakat bekçiler, onların derdine derman olmak yerine, "Elçileriniz size açık delillerle gelmemiş miydi?" diye sorarlar. "Evet." cevabını verdiklerinde ise "Yalvarın! Allah'tan gelen gerçekleri inkâr edenlerin yalvarması boşunadır!" diyerek onların ümitlerini boşa çıkarırlar. Cehennem ehli bu defa cehennemden sorumlu olan Mâlik isimli meleği çağırarak Allah'tan kendileri için ölüm hükmünü vermesini ister.⁴⁶ Fakat onlar için burada ölüm yoktur, azapları da bir an olsun hafifletilmez.⁴⁷ Kaçmak istedikleri her seferde demirden kamçılarla⁴⁸ dövülerek ateşin ta ortasına itilirler.

Elleri boyunlarına bağlanmış olarak cehennem daracık bir yerine atıldıkları zaman orada yok olup gitmeyi isterler. Kendilerine, "Bir kere yok olmayı değil, birçok defa yok olmayı isteyin." denir.⁴⁹ Ateşten bir döseğe yatırılır, yine ateşten örtülere büründürülürler.⁵⁰ Kendileriyle birlikte ailelerinin de hüsrânına neden olan bu suçluların altlarında ve üstlerinde ateşten katmanlar vardır,⁵¹ etraflarını alevden ve dumandan oluşan duvarlar kuşatmıştır.⁵² Ateş onların yüzlerini yalayarak yakar ve ateşin içinde yüz etleri sıyrılmış olarak dişleriyle kalıverirler.⁵³ Cezanın sona ermesi di-

³⁹ Gâşiyeh, 88/6-7.

⁴⁰ Müzzemmil, 73/13.

⁴¹ Kehf, 18/29.

⁴² Muhammed 47/15; T2586

Tirmizî, Sıfatü cehennem, 5.

⁴³ Sâffât, 37/62-65.

⁴⁴ T2585 Tirmizî, Sıfatü cehennem, 4.

⁴⁵ Vâkıa, 56/52-56.

⁴⁶ Zuhruf 43/77; T2586

Tirmizî, Sıfatü cehennem, 5.

⁴⁷ Fâtur, 35/36.

⁴⁸ Hac, 22/21-22; Secde, 32/20.

⁴⁹ Furkân, 25/12-14.

⁵⁰ A'râf, 7/41.

⁵¹ Zümer, 39/16.

⁵² Kehf, 18/29.

⁵³ Mu'minûn, 23/104.

leğiyle feryat ederler.⁵⁴ Fakat yanıp dökülen derileri, azabı tekrar tatmaları için sürekli yenilenir.⁵⁵ Cehennem ateşi ile kaynar sular arasında gider gelirler.⁵⁶ Kimi zaman da “Zemherîr” adı verilen şiddetli ve yakıcı soğuklara maruz kalırlar.⁵⁷

İnkâr edenlere, “Allah’ı bırakıp da tapmakta olduğunuz nerede? Size yardım ediyorlar mı veya kendilerini kurtarabiliyorlar mı?” diye sorulur. İlâh edindikleri putlarla kendilerini aynı ateşin içinde gören kâfirler, kendine bile fayda veremeyen bu âciz putlara dünyada taptıklarına yanıp hayıflanırlar. “Allah’a andolsun! Biz gerçekten apaçık bir sapıklık içindeymişiz. Çünkü sizi, âlemlerin Rabbi ile bir tutuyorduk.” derler. Sonra kendilerinin yolunu takip ettikleri önderlerini suçlamaya başlarlar.⁵⁸ “Biz size tâbi olmuş kimselerdik. Şimdi şu ateşin bir kısmını üzerimizden kaldırabilir misiniz?”⁵⁹ diye yakınırırlar ve doğru yoldan sapmalarına neden olan bu öncüler için azabın iki kat olmasını isterler.⁶⁰ Bu önderler ise onlara şöyle karşılık verirler: “Biz hepimiz ateşin içindeyiz. Şüphesiz Allah, kulları arasında (böyle) hüküm vermiştir.”⁶¹

Cehennemlikler büyük bir pişmanlık içinde yalvarmaya başlarlar. Dünyadayken Rablerine karşı nankörlük içerisinde ömür süren bu kullar, “Ey Rabbimiz! Bizi buradan çıkar ki dünyada iken işlemekte olduğumuzdan başka ameller, salih ameller işleyelim.” diye yakarır. Fakat kendilerine düşünen kimsenin öğüt alabileceği kadar müddet verilen bu insanlar fırsatı iyi değerlendiremeyerek bu cezaya mahkûm olmuşlardır. Artık hiçbir yardımcıları yoktur.⁶²

Şüphesiz bu azap yurdundaki herkes aynı cezayı görmeyecektir. Dünyada işledikleri suçlar nasıl farklı farklıysa, bu azap yurdunda görecekleri cezalar da işledikleri suçlara denk düşecek şekilde derece derece olacaktır. Onlardan kimi ayak bileklerine, kimi dizlerine, kimisi de beline, göğsüne ya da boynuna kadar ateşe gömülür.⁶³ Peygamberimizin ifade buyurduğuna göre, azap itibarıyla en hafif azap göreni ateşten iki ayakkabı giyer, ayakkabılarının hararetinden beyni kaynar.⁶⁴ Bu hâldeyken o, kendisinden daha ağır azabı olan kimsenin olmadığını zanneder.⁶⁵

Öyle kimseler de vardır ki ateşe atılır atılmaz bağırsakları dökülür, değirmen döndüren merkep gibi kendi çevrelerinde dönüp dururlar. Cehennemlikler bunlardan birine, “Senin hâlin nedir? Sen bize dünyada iyiliği emredip kötülükten alıkoymuyor muydun?” diyerek şaşkınlıklarını dile getirirler. Bu kişi, “Ben size iyiliği emreder fakat kendim yapmazdım, sizi kötülükten sakındırdığım hâlde ise onu kendim yapardım.” diyerek suçunu itiraf

⁵⁴ Fâtır, 35/37.

⁵⁵ Nisâ, 4/56.

⁵⁶ Rahmân, 55/44.

⁵⁷ B3260 Buhârî, Bed’ü’l-halk, 10; İnsân, 76/13.

⁵⁸ Şuarâ, 26/93-99.

⁵⁹ Mü’min, 40/47.

⁶⁰ A’râf, 7/38.

⁶¹ Mü’min, 40/48.

⁶² Fâtır, 35/37.

⁶³ HM11116 İbn Hanbel, III, 13; M7169 Müslim, Cennet, 32.

⁶⁴ M514 Müslim, İmân, 361; B6561 Buhârî, Rikâk, 51.

⁶⁵ M517 Müslim, İmân, 364.

eder.⁶⁶ Topluma faydalı olmaya çalışmayan, altın ve gümüş gibi mallarını biriktiren ve yardımlaşmaya yanaşmayan kimselerin kendilerine sakladıkları malları da cehennem ateşinde kızdırılır. Daha sonra onlara, “İşte bu, kendiniz için biriktirip sakladığımız şeylerdir. Haydi, tadın bakalım, biriktirip sakladıklarımızı!” denilerek kızdırılan mallarıyla bu cimrilerin alınları, böğürleri ve sırtları dağlanır.⁶⁷

Dünya hayatında gösteriş niyetiyle Kur’an okuyan ve amellerinde riyakâr olanlar, “üzüntü kuyusu”nda bulurlar kendilerini. Bu öyle korkunç bir çukurdur ki cehennem kendisi dahi her gün yüz kere ondan Allah’a sığıdır.⁶⁸ Kendini beğenip büyüklük taslayanlar ise “Büles” denilen hapsedilere atılırlar. Üzerlerinden ateşler yükselir ve onlar cehennemliklerin kan, irin ve tortularını içerler.⁶⁹ Kâfirler “Saûd” isimli ateşten bir dağa tırmanır,⁷⁰ “Veyl” adında derin bir vadiye bırakılırlar.⁷¹ Ve bütün zorbalara “Hebheb” adındaki vadide birleşirler.⁷² Cehennem en alt tabakasında da mümin gördükleri hâlde kalpleri küfürle dolu olan münafıklar yer alır.⁷³ Dünyadayken inananlar için, “Bunları dinleri aldatmış” diyen⁷⁴ bu kulların kendileri aldanmış ve hiç beklemedikleri o acıklı azabın en şiddetli yerine lâyık görülmüşlerdir.

Cehenneme atılanların bir kısmı burada ebedî değildirler. Allah’ın birliğine inanan, O’na hiçbir ortak koşmayan, ama amelleri yüzünden cehenneme düşen bu kullar, alınlarındaki secde izinden tanınırlar. Zira Allah, cehennem ateşine secde izini haram kılmıştır. Onlar, bir süre azap çektikten sonra buldukları yerden kapkara olarak çıkarılırlar. Üzerlerine dökülen hayat suyuyla, âdeta sel birikintisinin içinde canlanıp filizlenen tohumlar gibi bedenlerine can gelen bu müminler, içinde ebedî kalmak üzere cennete konurlar.⁷⁵ Öyle ki kalbinde buğday tanesi kadar iman bulunan hiç kimse cehennemde kalmaz.⁷⁶ Fakat cennete girdiklerinde de cehennemden geldikleri herkes tarafından bilinir.⁷⁷

Kur’ân-ı Kerîm’de ve hadislerde cehennem azabının dünyadaki hâliyle insan aklını aşan o korkunç şiddeti ve dehşeti, insanın algı düzeyine indirgenerek ayrıntılı tasvirlerle anlatılmıştır. Böylece Allah Teâlâ kullarına, hak yoldan ayrılıp küfürde ısrar etmeleri hâlinde kendilerini nasıl acıklı bir sonun beklediğini henüz dünyadayken bildirmiştir. İman eden kullarına da bu korkunç azabı hatırlatarak kendilerini ve ailelerini günahlardan korumalarını istemiş,⁷⁸ onlara dünyanın imtihan yeri olduğunu akıllarından çıkarmamaları gerektiğini ifade etmiştir. Hz. Peygamber de

⁶⁶ B3267 Buhârî, Bed’ü’l-halk, 10.

⁶⁷ Tevbe, 9/34-35; M2292 Müslim, Zekât, 26.

⁶⁸ T2383 Tirmizî, Zühd, 48.

⁶⁹ T2492 Tirmizî, Sıfatü’l-kıyâme, 47.

⁷⁰ T2576 Tirmizî, Sıfatü cehennem, 2.

⁷¹ T3164 Tirmizî, Tefsîru’l-Kur’ân, 21.

⁷² DM2844 Dârimî, Rikâk, 95.

⁷³ Nisâ, 4/145.

⁷⁴ Enfâl, 8/49.

⁷⁵ B7437 Buhârî, Tevhîd, 24.

⁷⁶ T2593 Tirmizî, Sıfatü cehennem, 9.

⁷⁷ B7450 Buhârî, Tevhîd, 25.

⁷⁸ Tahrîm, 66/6.

cehenneme götürecekt fiillerden uzak durmalarını ashâbına her fırsatta söylemiştir.⁷⁹ Onlara, Kur'an'dan bir sûre öğretir gibi cehennemden korunmaya dair dualar öğretmiş⁸⁰ ve “*Yarım hurmayla bile olsa kendinizi ateşten koruyun. Bunu da bulamayan güzel bir sözle (kendisini ateşten korusun.)*”⁸¹ tavsiyesinde bulunmuştur. Akraları olan Kureyş boylarını ve hatta kızı Hz. Fâtıma'yı da cehennem ateşinden korunmaya teşvik eden Peygamber Efendimiz, bu ateşe girdikleri takdirde onlara bir faydasının olmayacağını hatırlatmıştır.⁸² Nitekim geçmiş ve gelecek günahları bağışlanmış olmasına rağmen⁸³ çoğu zaman bizzat kendisi de cehennem azabından koruması için Allah'a dua etmiştir.⁸⁴

Cehennem, Allah Teâlâ'nın doğru yoldan sapan kullarına hazırladığı azap yeridir. Her şeyi kuşatan rahmetiyle bilinen Yüce Allah'ın gazabı da bir o kadar şiddetlidir. Bu gazabını tüm dehşetiyle cehenneme giren kullarına gösterecek, onlara hayal bile edemeyecekleri acılar tattıracaktır. Dünyadayken durumu ne kadar kötü olursa olsun ölmeyi aklından bile geçirmeyen insanoğlu, eziyetlerle dolu cehennem hayatından kurtulmak için ölümü tek çare olarak görecekt ve ölümüne hükmedilmesi için yalvaracaktır. Fakat bu, beklenmeyen bir son değildir. İnsana düşünebilmesi ve doğru yolu bulması için akıl verilmiş, hidayet rehberi olan kitaplar ve elçiler gönderilmiştir. İnsan bütün bu yardımcılarının önderliğinde Allah'ın ipine sınıksıkı sarılmalı, O'na asla ortak koşmamalı, inandıktan sonra da kendisini bu tehlikeye düşmekten korumaya dikkat etmelidir. Zira bu korkunç sondan onu kurtaracak olan ne dünyada kazandığı malları, ne yakınları ne de çocuklarıdır.⁸⁵ Yalnızca imanını ve salih amelleridir.

⁷⁹ M7187 Müslim, Cennet, 46; T2004 Tirmizî, Birr, 62.

⁸⁰ D1542 Ebû Dâvûd, Vitr, 32.

⁸¹ B6540 Buhârî, Rikâk, 49.

⁸² M501 Müslim, İmân, 348.

⁸³ B20 Buhârî, İmân, 13.

⁸⁴ M1328 Müslim, Mesâcid, 131; D984 Ebû Dâvûd, Salât, 178, 179.

⁸⁵ Âl-i İmrân, 3/10; Mümtehine, 60/3.